

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De gemeente Zuidplas wil risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar houden. Om te zorgen dat de risico's in een verantwoorde verhouding staan tot de vermogenspositie van onze gemeente, is het van belang hierin inzicht te krijgen en te behouden. Pas dan zijn wij in staat om op verantwoorde wijze besluiten te nemen. Voor het verkrijgen en behouden van dit inzicht actualiseert de gemeente haar risico-inventarisatie tweemaal per jaar: bij de begroting en bij de jaarrekening. De gemeente gebruikt de uitkomst van de risico-inventarisatie voor het vaststellen van de vereiste weerstandscapaciteit en vergelijkt deze uitkomst met de daadwerkelijk beschikbare weerstandscapaciteit. De algemene reserve is de belangrijkste component van het weerstandsvermogen. Op 14 oktober 2014 is de nota risicomanagement 2014 vastgesteld. In het jaar 2019 zal de nota risicomanagement worden geactualiseerd.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is middelen vrij te maken om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit gevolgen heeft voor het bestaande beleid. Het gaat dus om de robuustheid van de begroting. Een sluitende begroting zonder weerstandsvermogen betekent dat iedere tegenvaller een probleem oplevert. In dat geval staan de programma's en daarmee het beleid van de gemeente onder druk. Een buffer is daarom wenselijk. Hoe groot die buffer moet zijn is afhankelijk van het gemeentelijke risicoprofiel.

Het weerstandsvermogen bestaat uit twee belangrijke onderdelen, te weten de risico's en de weerstandscapaciteit. De gemeente bepaalt weerstandsvermogen op basis van haar risicoprofiel.

Risico's

Onder een risico verstaan we de kans op het optreden van een gebeurtenis met een positief of negatief gevolg (tijd, geld, kwaliteit) voor een betrokkene. De risico's die relevant zijn voor het weerstandsvermogen, zijn de risico's die niet op één of andere manier zijn ondervangen en die financiële gevolgen kunnen hebben. Als deze risico's zich voordoen, dan worden ze opgevangen met het weerstandsvermogen.

Het weerstandsvermogen en de risico's voor de gemeente hebben dus met elkaar te maken. Daarom wordt in de paragraaf weerstandsvermogen ook de samenhang en de risico's toegelicht.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is een verzamelterm van al de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt (of kan beschikken) om onvoorziene financiële tegenvallers te bekostigen. Voor deze tegenvallers is geen verzekering of voorziening beschikbaar. Het gaat hierbij om de buffers in het eigen vermogen, in de exploitatie en de middelen 'achter de hand'. De gemeente maakt deze buffers vrij om onverwachte substantiële en niet-begrote kosten te dekken, zonder dat dit gevolgen heeft voor de uitvoering van het beleid. De gemeente maakt onderscheid tussen de incidentele- en de structurele weerstandscapaciteit. Dit biedt inzicht in de mate waarin tegenvallers kunnen worden opvangen.

In onderstaande tabel staan de saldi van de weerstandscapaciteit per 31 december 2018. Deze saldi zijn direct van belang voor de risicoanalyse.

Weerstandscapaciteit	bedragen x € 1.000		
	Incidenteel	Structureel	Totaal
<i>Weerstandscapaciteit exploitatie</i>			
Onbenutte belastingcapaciteit	-	3.591	3.591
Onvoorzien	-	100	100
<i>Weerstandscapaciteit vermogen</i>			
Algemene reserves	23.502	-	23.502
Vrij aanwendbare reserves	-	-	-
Stille reserves	-	-	-
Totale weerstandscapaciteit	23.502	3.691	27.193

In artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) staat dat de gemeente moet aangeven welke risico's het gemeentelijke vermogen kunnen aantasten en welke capaciteit beschikbaar is voor tegenvallers. Hierbij moet zijn aangegeven wat het beleid is ten aanzien van de risico's, van de capaciteit en de relatie tussen beide.

Risicoprofiel analyses lijnorganisatie en grondexploitaties

De gemeente heeft een actuele risico-inventarisatie gemaakt. Op basis van deze inventarisatie is het benodigde weerstandsvermogen berekend voor de risico's van alle beleidsterreinen. Van de grondexploitaties is een afzonderlijke risicoanalyse opgesteld.

Risicoprofiel analyses lijnorganisatie

Naar aanleiding van de uitgevoerde risicoanalyse (op basis van de wijzigingen zoals hiervoor aangegeven) wordt hierna het volgende overzicht toegelicht: Invloed van de belangrijkste risico's op het totale risicoprofiel op clusterniveau.

	Risicogebeurtenis op clusterniveau	Invoed%
1	Verbonden Partijen	53,21%
2	Zuidplaspolder	15,03%
3	Diverse financiële risico's	18,27%
4	Decentralisatie sociaal domein	8,37%
5	Organisatieontwikkelingen	3,13%
6	Overig	1,99%
		100,00%

Het invloedpercentage geeft weer in hoeverre de bovengenoemde clusterrisico's van invloed zijn op het totale risicoprofiel van de gemeente.

Voorbeeld:

Van het onderdeel verbonden partijen zijn de risicobedragen en kanspercentages ingevoerd. Na het uitvoeren van een risicosimulatie blijkt dat de verbonden partijen gezamenlijk voor 53% invloed hebben op het totale risicoprofiel. Het totaal van alle invloedpercentages telt op tot 100%.

Top 10 risico's

Hieronder volgen de 10 grootste risico's op netto basis. Netto basis houdt in dat rekening is gehouden met de maatregelen.

Nr.	Risico	Maatregelen	Invloed (%)
1	Verbonden Partijen	De verbonden partijen worden periodiek doorgelicht. Voor verbonden partijen met een hoog risicoprofiel worden beheersmaatregelen getroffen, zoals ook verwoord in de paragraaf Verbonden partijen in deze begroting.	53%
2	Zuidplaspolder afwaarderen gronden	Ons aandeel in de verliesvoorziening van de Grondbank (€24 miljoen) bedraagt 9% oftewel een bedrag van €2,16 miljoen (voor dit bedrag is een voorziening gevormd).	15%
3	Sociaal domein, waarvoor de volgende risicogebeurtenissen zijn opgenomen: werkprocessen en procedures, rechtmatigheid gesubsidieerde en ingekochte partijen, verhoging kostprijs gecertificeerde instellingen en vangnetuitkering BUIG		8%
4	Ontwikkeling uitkering gemeentefonds t.o.v. de begroting		8%
5	Afgegeven garanties op verstrekte geldleningen		7%
6	Juridische geschillen		2%
7	Het wegvallen van cruciale functies kan leiden tot hogere kosten van inhuur t.o.v. de begroting		2%
8	De frictiekosten i.v.m. de organisatieontwikkelingen kunnen hoger uitvallen dan waarmee rekening is gehouden		2%
9	De rente is op dit moment erg laag, maar kan op langere termijn stijgen		1%
10	Wachtgeldverplichtingen politieke ambtsdragers		1%

Kansverdeling en risicosimulatie

De gemeente heeft een risicosimulatie uitgevoerd op basis van de netto risico's volgens de Monte Carlomethode. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag niet nodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden.

Voor het berekenen van de benodigde financiële buffer en het bepalen van de belangrijkste risico's voert NARIS een risicosimulatie uit op basis van 100.000 trekkingen. In iedere trekking wordt per risico bepaald of het risico zich voordoet (rekening houdende met het ingegeven kans %) en tegen welke omvang (rekening houdende met de omvang van de ingegeven financiële gevolgen). Op basis van alle 100.000 trekkingen is te bepalen wat de gemiddelde invloed is per risico binnen het risicoprofiel. De mate van invloed wordt uitgedrukt in het invloedpercentage.

Het invloedpercentage is afhankelijk van het kanspercentage en van de financiële gevolgen per risico, maar ook van de totale samenstelling van het risicoprofiel. Als een risico met een grote invloed wordt verwijderd uit het risicoprofiel, heeft dit gevolgen voor de invloedpercentages van de overige risico's (ook al wordt de kwantificering van de overige risico's niet aangepast): De invloedpercentages van deze risico's zullen toenemen.

In de nota risicomanagement is door de raad bepaald dat het zekerheidspercentage gesteld is op 90% voor de lijnrisico's. De analyse wijst uit dat het 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 6,9 miljoen (benodigde weerstandscapaciteit).

Uitkomst risicoanalyse

Het benodigde weerstandsvermogen bedraagt op basis van het 90%-criterium € 6,9 miljoen. De begrote algemene reserve per 31-12-2018 bedraagt € 23,5 miljoen. De ratio bedraagt hiermee ruim 3, een getal dat in de nota risicomanagement overeenkomt met de kwalificatie "uitstekend".

Risico's grondexploitaties

Voor het in beeld brengen van de risico's van de grondexploitaties heeft de gemeente een afzonderlijk risicoprofiel opgesteld. Deze risico's zijn recentelijk geactualiseerd in de Tussentijdse Rapportages Grondexploitaties (TRG) 2018.

Financiële kengetallen

Inleiding

In 2016 is het BBV aangepast. Een van de wijzigingen betreft het verplicht opnemen van een uniforme basisset financiële kengetallen door gemeenten. Gemeenten en provincies moeten voortaan vijf kengetallen opnemen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Met deze kengetallen kan er niet alleen een exacter beeld worden geschetst van de financiële positie van de gemeente Zuidplas, maar kan tevens deze positie makkelijker worden vergeleken met andere gemeenten. Daarnaast wordt in de vernieuwde BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven, met het doel een betere raming en beheersing van het EMU-saldo te verkrijgen. Hierna is deze geprognosticeerde balans per 31 december 2019 opgenomen en een berekening van het EMU-saldo voor de jaarschijven 2020-2022.

Met het opnemen van deze geprognosticeerde balans, een meerjarig EMU saldo en de set van vijf kengetallen in de begroting wordt er meer transparantie geboden en wordt de raad verder in staat gesteld gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie van de gemeente.

Geprognosticeerde balans per 31 december van het desbetreffende boekjaar

Geprognosticeerde balans 31-12 van het betreffende boekjaar		Bedragen x€ 1.000 en x€ 1.001				
ACTIVA	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	2.383	2.196	2.037	1.930	1.830	1.830
Materiële vaste activa	128.539	157.595	147.187	146.874	146.497	146.497
Financiële vaste activa	14.632	13.417	12.938	12.464	11.991	11.991
Totaal vaste activa	145.554	173.208	162.162	161.268	160.318	160.318
Vlottende activa						
Voorraden	39.273	22.031	13.669	6.672	70	70
- Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	42.089	25.107	15.400	8.471	1.189	1.189
- Verliesvoorziening grondexploitatie	-4.505	-6.049	-3.420	-3.488	-2.808	-2.808
- Gereed product en handelsgoederen	-	-	-	-	-	-
- Vooruitbetalingen	1.689	2.973	1.689	1.689	1.689	1.689
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	11.199	8.500	15.068	21.411	25.979	13.893
Liquide middelen	824	-	-	-	-	-
Overlopende activa	4.519	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Totaal vlottende activa	55.815	33.031	31.237	30.583	28.549	16.463
Totaal generaal activa	201.369	206.239	193.399	191.851	188.867	176.781

PASSIVA	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vaste passiva						
Eigen vermogen	44.166	41.934	42.810	45.005	45.242	45.242
Voorzieningen	22.540	20.589	21.387	21.217	21.200	21.200
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	106.909	102.807	100.302	95.528	92.324	80.239
Totaal vaste passiva	173.615	165.330	164.499	161.750	158.766	146.681
Vlottende passiva						
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	20.400	32.909	20.400	21.600	21.600	21.600
Overlopende passiva	7.355	8.000	8.500	8.500	8.500	8.500
Totaal vlottende passiva	27.755	40.909	28.900	30.100	30.100	30.100
Totaal generaal passiva	201.370	206.239	193.399	191.850	188.866	176.781

EMU Saldo

EMU SALDO		2018	2019	2020
Omschrijving		x € 1000,- Volgens begroting 2018	x € 1000,- Volgens begroting 2019	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2019
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-168	5.704	3.796
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	5.575	5.467	5.932
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	2.008	2.414	2.298
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	15.840	5.835	5.041
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord			
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	3.184	8.048	4.961
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	18.887	24.008	14.545
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	3.163	2.201	2.457
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11	Verkoop van effecten:	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)			
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Berekend EMU-saldo		4.115	21.509	14.112

Financiële kengetallen

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans. Deze getallen kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van een gemeente. Het BBV schrijft voor dat de Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing de volgende kengetallen bevat:

- A. Netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
- B. Solvabiliteitsratio;
- C. Grondexploitatie;
- D. Structurele exploitatieruimte;
- E. Belastingcapaciteit.

Beoordeling van de kengetallen

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van de gemeente. Omdat de kengetallen in de eerste plaats bedoeld zijn om inzicht te geven in de financiële positie voor de horizontale verantwoording, is een externe normering niet aan de orde. Dit is een keuze van de gemeente zelf. In onderstaande tabel zijn de verplichte kengetallen opgenomen. Voor het inzicht in het verloop zijn ook de kengetallen voor het jaar 2017 en de begroting 2018 opgenomen.

Kengetallen Zuidplas	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Netto schuldquote	100%	102%	95%	102%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	89%	90%	83%	90%
Netto langlopende schulden per inwoner	€ 2.686	€ 2.503	€ 2.409	€ 2.140
Solvabiliteitsratio	22%	23%	24%	26%
Grondexploitatie	12%	7%	0%	0%
Structurele exploitatieruimte	0%	1%	2%	0%
Onbenutte belastingcapaciteit OZB als percentage van de inkomsten	3%	4%	4%	4%
Belastingcapaciteit	111%	111%	111%	111%

A. Netto schuldquote/Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

	<i>bedragen * € 1.000</i>			
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
<i>Schulden</i>	129.202	125.628	122.424	110.339
Langlopende geldleningen	100.302	95.528	92.324	80.239
Kortlopende geldleningen	20.400	21.600	21.600	21.600
Overlopende passiva	8.500	8.500	8.500	8.500
<i>AF: uitgezette middelen</i>	30.003	35.872	39.967	27.881
Financiële vaste activa excl. kapitaalverstrekkingen, incl. verstrekte leningen	12.435	11.961	11.488	11.488
Kortlopende vorderingen	15.068	21.411	25.979	13.893
Liquide middelen	-	-	-	-
Overlopende activa	2.500	2.500	2.500	2.500
Saldo schulden	99.199	89.756	82.457	82.458
Saldo van de baten (excl. Reserves)	111.180	99.695	98.809	92.105
Netto schuldquote gecorrigeerd	89,2%	90,0%	83,5%	89,5%

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zich geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

B. Solvabiliteitsratio

	<i>bedragen * € 1.000</i>			
Solvabiliteitsratio	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Eigen vermogen	42.810	45.005	45.242	45.242
Balanstotaal	193.399	191.851	188.867	176.781
Solvabiliteitsratio	22,1%	23,5%	24,0%	25,6%

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin een gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar

is bijvoorbeeld sprake van indien een lening is aangegaan, omdat het eigen vermogen niet liquide is. Dit is het geval als bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

C. Grondexploitatie

Kengetal grondexploitatie	bedragen * € 1.000			
	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bouwgrond in exploitatie	13.669	6.672	70	70
Saldo van de baten (excl. reserves)	111.180	99.695	98.809	92.105
Grondexploitatie	12,3%	6,7%	0,1%	0,1%

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd, dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.

D. Structurele exploitatieruimte

Structurele exploitatieruimte	bedragen * € 1.000			
	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Saldo structurele baten en lasten (baten - lasten)	-275	668	1.242	-164
Saldo structurele onttrekkingen en stortingen in reserves (onttrekkingen - toevoegingen)	592	556	558	544
Saldo na mutaties reserves	317	1.224	1.800	380
Saldo van de baten (excl. reserves)	111.180	99.695	98.809	92.105
Structurele exploitatie ruimte	0,3%	1,2%	1,8%	0,4%

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

E. Belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2019	2020	2021	2022
OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 302	€ 302	€ 302	€ 302
Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 247	€ 247	€ 247	€ 247
Afvalstoffenheffing voor een gezin	€ 250	€ 250	€ 250	€ 250
Eventuele heffingskorting	€ -	€ -	€ -	€ -
Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 799	€ 799	€ 799	€ 799
Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin	€ 721	€ 721	€ 721	€ 721
Woonlasten t.o.v. landelijk gemiddelde jaar ervoor	110,8%	110,8%	110,8%	110,8%

De OZB zijn voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval landelijk gemiddelde tarieven.

Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

De mate waarbij een tegenvaller kan worden bijgestuurd, wordt ook wel de wendbaarheid van de begroting genoemd. Wanneer een gemeente of provincie te maken heeft met een hoge schuld en de structurele lasten hoger zijn dan de structurele baten en de woonlasten al relatief hoog zijn, dan is er minder ruimte om te kunnen bijsturen.

